

Nr 29.

Ankom till riksdagens kansli den 21 april 1931 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga angående enskilda sjukhem och förlossningshem.

Genom en den 28 februari 1931 till riksdagen avlämnad proposition, nr 161, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, anhållit om riksdagens yttrande över följande förslag till

Stadga angående enskilda sjukhem och förlossningshem.

§ 1.

Mom. 1. För enskilda sjukhem och förlossningshem skola gälla de bestämmelser, som här nedan meddelas.

Med sjukhem förstås anstalt eller hem för beredande av sluten kroppssjukvård och med förlossningshem anstalt eller hem för beredande av sluten vård i samband med barnsbörd.

Såsom enskilt anses sjukhem eller förlossningshem, för vars driftkostnad ansvar icke i sista hand helt eller till viss kvotdel åvilar staten, landsting, kommun eller sammanslutning, vari landsting eller kommun deltagar.

Mom. 2. Vad i denna stadga är föreskrivet rörande enskilt sjukhem skall i tillämpliga delar gälla beträffande enskilt vårdhem för sinnessjuka, i den mån andra än sinnessjuka eller sinnesslöa personer därstädes vårdas.

Mom. 3. Har anstalt eller hem inrättats med bidrag av statsmedel eller utgår statsbidrag till dess drift, skola föreskrifterna i denna stadga äga tillämpning, allenast i den mån de icke strida mot de för bidragets åtnjutande gällande bestämmelserna.

§ 2.

Enskilt sjukhem eller förlossningshem må ej inrättas eller drivas, med mindre tillstånd därtill erhållits.

Tillstånd meddelas av medicinalstyrelsen efter prövning i den ordning, Konungen bestämmer.

§ 3.

Mom. 1. Ansökan om tillstånd göres av den, som skall driva hemmet.

Vid ansökningen skola vara fogade:

- 1) uppgift om hemmets ändamål;
- 2) de handlingar, sökanden vill åberopa till bevis för att den, som skall förestå hemmet, är lämplig härför;
- 3) ritningar eller andra handlingar, som tydligt utvisa hemmets belägenhet, antalet vårdplatser, de i hemmet ingående lokalerna, dessas storlek och inredning ävensom anordningar till skydd mot eldfara;
- 4) uppgift å vårdpersonal, som sökanden finner erforderlig för verksamhetens bedrivande; samt
- 5) om sökanden är bolag, förening eller stiftelse, ett exemplar av gällande bolagsordning eller stadgar jämte uppgift å den, som äger att för sökanden tala och svara.

Mom. 2. Om meddelat tillstånd skall utfärdas skriftligt bevis, innehållande uppgift å den, som skall driva hemmet, och å särskild föreståndare, där sådan skall finnas, ävensom å hemmets benämning och belägenhet samt det högsta antal personer, som samtidigt må vårdas därstädes.

§ 4.

För enskilt sjukhem om minst fem vårdplatser samt för enskilt förlossningshem skall finnas legitimerad läkare, som skriftligen förbundit sig att bestrida läkarvården vid hemmet ävensom att öva tillsyn å vårdanordningarna därstädes och avgiva berättelse över hemmets verksamhet i enlighet med vad i § 6 är stadgat (*anstaltsläkare*). Skall å enskilt sjukhem läkarverksamhet utövas av annan än anstaltsläkaren, må dennes åtagande begränsas att avse tillsynen å vårdanordningarna och avgivandet av nämnda berättelse.

Innan verksamheten å hemmet tager sin början, skall föreståndaren eller om särskild sådan ej finnes den, som skall driva hemmet, tillstålla medicinalstyrelsen anstaltsläkarens förbindelse samt tillika meddela upplysning, huruvida annan än anstaltsläkaren skall utöva läkarverksamhet å hemmet.

§ 5.

Vill den, som driver enskilt sjukhem eller förlossningshem, flytta hemmet till annan lägenhet, utvidga hemmet eller vidtaga större förändring beträffande detsamma, eller skall annan övertaga driften, skall tillstånd därtill sökas hos medicinalstyrelsen, och gäller i sådant fall i tillämpliga delar vad i §§ 2 och 3 är stadgat.

Sker ombyte av anstaltsläkare, skall förbindelse, som i § 4 sägs, ofördröjligen tillställas medicinalstyrelsen.

§ 6.

Vid enskilt sjukhem om minst fem vårdplatser samt vid enskilt förlossningshem skall föreståndaren eller om särskild sådan ej finnes den, som driver hem-

met, föra journal över å hemmet vårdade. Inom mars månad varje år skall anstaltsläkaren till förste provinsialläkaren eller med förste provinsialläkare likställd stadsläkare avgiva till medicinalstyrelsen ställd berättelse över hemmets verksamhet under nästföregående kalenderår. Journal och berättelse skola vara upprättade i enlighet med föreskrifter och formulär, som fastställas av medicinalstyrelsen, efter samråd såvitt angår förlossningshem med statens inspektör för fattigvård och barnavård.

§ 7.

Mom. 1. Enskilda sjukhem och förlossningshem äro i medicinskt-hygieniskt hänseende underkastade inspektion av medicinalstyrelsen. Överstiger antalet vårdplatser trettio, skall inspektionen verkställas med lämpliga mellantider. Angående inspektion av tjänsteläkare är stadgat i allmänna läkarinstruktionen.

Mom. 2. Tillsyn å enskilda förlossningshem i andra hänseenden, än i mom. 1 avses, utövas under inseende av statens inspektör för fattigvård och barnavård utav statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter samt barnavårdsnämnderna ävensom, där så finnes erforderligt, av särskilt tillkallade personer.

§ 8.

Finnes vid inspektion eller eljest, att vården å enskilt sjukhem eller förlossningshem ej på tillfredsställande sätt ombesörjes, eller att annat uppenbart missförhållande föreligger, må medicinalstyrelsen, såframt rättelse ej åstadkommes, med återkallande av meddelat tillstånd, förbjuda den, som driver hemmet, att fortsätta därmed.

§ 9.

Mom. 1. Driver någon enskilt sjukhem eller förlossningshem utan att innehava tillstånd, som i § 2 eller § 5 är föreskrivet, eller driver någon dylikt hem utan att för hemmet finnes anstaltsläkare, där sådan enligt § 4 skall finnas, eller fortsätter någon verksamheten, sedan förbud meddelats enligt § 8, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor eller, då omständigheterna äro synnerligen försvårade, med fängelse i högst sex månader.

Mom. 2. Underlåter föreståndare för enskilt sjukhem eller förlossningshem, eller om särskild sådan ej finnes den som driver hemmet, att tillställa medicinalstyrelsen förbindelse, som avses i § 4 eller § 5, eller att föra i § 6 föreskriven journal, eller underlåter anstaltsläkare att avlämna i samma paragraf omförmäld berättelse, straffes med böter från och med tio till och med femhundra kronor.

§ 10.

Åtal för förseelse mot denna stadga anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

§ 11.

Böter, som ådömas enligt denna stadga, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

§ 12.

Klagan över beslut, som enligt denna stadga meddelas av medicinalstyrelsen, må föras hos Konungen i socialdepartementet före klockan tolv å trettionde dagen efter den, då klaganden erhöll del av beslutet.

Beslut enligt § 8 går genast i verkställighet, såframt ej medicinalstyrelsen annorlunda förordnar.

Denna stadga träder i kraft den 1 juli 1931.

Stadgan gäller icke anstalter, som avses i kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 304) angående tillämpning å enskilda, för vård av tuberkulossjuka avsedda anstalter av vissa bestämmelser om sanatorier och tuberkulossjukstugor. Ej heller gäller stadgan sanatorier, som tillhöra Konung Oscar II:s jubileumsfond, eller anstalter, avsedda för pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet.

Beträffande enskilt sjukhem eller förlossningshem, som vid tiden för stadgans ikraftträdande är i verksamhet, skall vad i § 2 är föreskrivet icke äga tillämpning. Dock åligger den, som driver hemmet att, vid ansvar som i § 9 mom. 2 sägs, inom sex månader från nämnda tidpunkt till medicinalstyrelsen göra anmälan om hemmet med uppgift å hemmets ändamål och föreståndare samt antalet vårdplatser och därvid tillställa styrelsen förbindelse av anstaltsläkare, där sådan enligt § 4 skall finnas.

Beträffande grunderna för det i propositionen innefattade förslaget får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Utskottet.

Gällande bestämmelser rörande enskilda sjukhem och förlossningshem äro synnerligen knapphändiga. Instruktionen för medicinalstyrelsen innehåller vissa allmänna föreskrifter om skyldighet för styrelsen att hava överinseende över sjukvården vid, bland annat, enskilda sjukvårdsanstalter och andra dylika inrättningar samt att låta förrätta de inspektioner, som den allmänna hälso- och sjukvårdens behöriga handhavande kan påkalla. Enligt den allmänna läkarinstruktionen åligger det förste provinsialläkare att utöva tillsyn över sjukvårdsinrättningar och andra vårdanstalter och i samma instruktion föreskrives, att provinsialläkare bör undersöka hälsovårdsförhållandena inom ifrågavarande inrättningar. Utöver dessa bestämmelser finnas beträffande de enskilda förlossningshemmen särskilda stadganden endast för vissa sådana hem, som upprättas av barnmorskor. I fråga om enskilda sjukhem för kroppssjukvård finnas närmare föreskrifter meddelade endast för vissa tuberkulossjukvårdsanstalter, varjämte för sådana anstalter, som åtnjuta statsbidrag, särskilda bestämmelser utfärdats i samband med att statsbidrag lämnats.

De undersökningar, som, på sätt i propositionen anges, på initiativ av statens inspektör för fattigvård och barnavård verkställts rörande förhållandena å de enskilda förlossningshemmen, utvisa otvetydigt, att behov av närmare be-

stämmelser angående dessa inrättnings verksamhet föreligger. För att förhindra uppkomsten av sådana missförhållanden, som yppats vid undersökningarna, synes en väl ordnad kontroll över dessa hem vara erforderlig. Samtliga myndigheter och sammanslutningar, som hörts i ärendet, hava även förordat lagstiftningsåtgärder på detta område.

Beträffande de enskilda sjukhemmen hava icke såsom vid förlossningshemmen konstaterats några allvarliga missförhållanden. Det synes emellertid vara till sjukvårdens gagn, att möjlighet skapas för statens organ att i större omfattning än gällande rätt medgiver övervaka, att de enskilda sjukhemmen motsvara hygienens krav och uppfylla de fordringar på säkerhetsanordningar o. d., som skäligen böra ställas på desamma. Nu gällande bestämmelser medgiva icke ett ingripande för att åstadkomma rättelse eller förhindra uppkomsten av olägenheter i de fall, då sådana kunna förekomma.

Utskottet finner alltså föreskrifter böra införas för att möjliggöra en bättre kontroll över såväl de enskilda förlossningshemmen som de enskilda sjukhemmen. Enligt utskottets mening äro de principer, varpå det framlagda förslaget är byggt, i stort sett ägnade att tillgodose det behov av tillsyn, som förefinnes i avseende å ifrågavarande inrättningar. I vissa hänseenden, särskilt beträffande det föreslagna koncessionssystemets tillämplighetsområde, har utskottet emellertid funnit anledning till erinringar mot förslaget bestämmelser. Redogörelse härför lämnas under de särskilda paragraferna.

§ 2.

I detta författningsrum har föreslagits, att enskilt sjukhem eller förlossningshem icke skall få inrättas eller drivas, med mindre tillstånd därtill erhållits av medicinalstyrelsen. Prövning av ansökan om tillstånd skall ske i den ordning, Kungl. Maj:t bestämmer.

Det förslag till allmän sjukhusstadga, som avgavs av 1920 års lasaretsstadgekommitté, avsåg även enskilda sjukhus, varmed förstods sådana sjukhus, som icke från stat, landsting eller kommun erhållit bidrag till sjukhusets uppförande eller inrättande eller uppbure bidrag till driften. Från stadgans tillämpningsområde undantoges emellertid alla enskilda sjukhus med mindre än sex sjukplatser, varjämte medicinalstyrelsen skulle äga medgiva undantag för sådana enskilda sjukhus, där antalet sjukplatser uppginge till sex men understeg tolv. Den, som ämnade inrätta enskilt sjukhus, vilket icke sålunda vore undantaget, skulle enligt förslaget därom göra anmälan till medicinalstyrelsen och vederbörande förste provinsialläkare. Därjämte medgav förslaget möjlighet för vederbörande att få enskilt sjukhus auktoriserat av medicinalstyrelsen, i vilket fall sjukhusets innehavare skulle vara skyldig att ställa sig till efter rättelse av medicinalstyrelsen eller förste provinsialläkaren meddelade anvisningar.

Till stöd för de sålunda föreslagna stadgandena anförde kommittén, bland annat:

1920 års
lasarets-
stadgekom-
mitté.

Kommittén hade för sin del utgått från att en lagstiftning beträffande de enskilda sjukhusen vore av behovet påkallad men borde inskränkas till vad som ur samhällsintressets synpunkt kunde anses oundgängligen erforderligt och alltså för sjukhusen anordnas så litet betungande som möjligt. Särskild hänsyn måste härvid tagas till det förhållandet, att ett ganska stort antal av de enskilda sjukhusen icke tillkommit för att bereda dess innehavare vinst, utan tvärtom mer eller mindre tjänade filantropiska ändamål. Då dessa båda grupper av sjukhus knappast kunde underkastas olika regler i lagstiftning, hade kommittén icke velat föreslå obligatorisk giltighet åt bestämmelser, som väl kunde anses påkallade med hänsyn till i förvärvssyfte drivna sjukhus, men som däremot för filantropiska sjukhus icke syntes erforderliga.

En ytterligare anledning att å förevarande område framgå med varsamhet låge ock däri, att utvecklingen även i fråga om de enskilda sjukhusen hittills i stort sett visat sig tillfredsställande samt att några mera framträdande olägenheter, såvitt kommittén hade sig bekant, icke förmärkts av att bestämmelser på detta område saknats. Kommittén hade sålunda icke velat föreslå sådana bestämmelser som t. ex. att Kungl. Maj:ts tillstånd skulle vara erforderligt för inrättande av enskilda sjukhus — detta i motsats till vad i hospitalsstadgan vore föreskrivet om enskilda sinnessjukanstalter. Att emellertid å andra sidan den nu gällande lagstiftningen vore alltför ofullständig, torde knappast kunna förnekas, och vore detta således anledningen till att kommittén funnit nödigt att beträffande de enskilda sjukhusen meddela en del såsom lämpliga ansedda föreskrifter.

I nu gällande stadganden finnes förutsatt, att de enskilda sjukhusen skola stå under överinseende av medicinalstyrelsen samt tillsyn av förste provinsial- och provinsialläkarna. Då emellertid innehavarna av de enskilda sjukhusen icke ålagts skyldighet att till någon myndighet anmäla sin verksamhet, så blir härav en följd, att den från det offentliga sida avsedda tillsynen kan komma till utövning endast för så vitt sjukhusets verksamhet överhuvud taget blir myndigheterna bekant. I det allmännas intresse synes emellertid skäligen kunna fordras, att innehavaren av en så pass betydelsefull verksamhet som den ifrågavarande får underkasta sig samma offentlighet som näringsidkare i allmänhet, genom att till viss myndighet anmäla densamma, i detta fall medicinalstyrelsen och förste provinsialläkaren, vilka för framtiden komma att taga befattning därmed.

Kommittén framhöll vidare, att, därest rörelsen vid ett enskilt sjukhus drevs i så liten skala, att den mera närmade sig den i ett enskilt hem meddelade sjukvården, något allmänt intresse icke syntes kräva iakttagande av ovan nämnda bestämmelser.

En av kommitténs ledamöter, lasarettsläkaren Per Clarholm, hade en från kommittémajoritetens ståndpunkt avvikande mening och föreslog, att den, som ville inrätta enskilt sjukhus eller sjukhem, skulle göra ansökan hos medicinalstyrelsen, som skulle äga att för sökanden utfärda för viss tid gällande tillståndsbevis och bestämma, i vad mån befintliga föreskrifter för allmänna sjukhus skulle vara tillämpliga å anstalten i fråga. Den, som förestode enskilt sjukhus eller sjukhem, skulle vara skyldig ställa sig till efter rättelse de föreskrifter, som av medicinalstyrelsen sålunda meddelades, vid äventyr att tillståndsbeviset eljest återkallades.

*Moderskaps-
understöds-
sakkunniga.*

Moderskapsunderstöds-sakkunniga avgåvo den 29 september 1929 förslag till lag angående enskilda förlossningshem. Detta förslag innebar bland annat, att

enskild person eller sammanslutning av dylika personer — således även barnmorska — som ville yrkesmässigt tillhandahålla bostad och vård åt barnaföderskor, skulle, oavsett det tillämnade förlossningshemmets storlek, söka tillstånd därtill hos länsstyrelsen i det län, inom vilket hemmet vore avsett att förläggas. Innan tillstånd lämnades, skulle tjänsteläkare genom personligt besök hava tagit kännedom om den för förlossningshemmet avsedda lägenheten samt gjort sig underrättad om hemmets tillämnade anordning och utrustning och om sökandens, respektive föreståndarens lämplighet med hänsyn till insikter, redbarhet och personliga förutsättningar i övrigt.

I samtliga över ifrågavarande lagförslag avgivna yttranden betonades nödvändigheten av offentlig kontroll över de privata förlossningshemmen, och det stora flertalet myndigheter och sammanslutningar tillstyrkte en lagstiftning på grundval av förslaget. Åtskilliga myndigheter framhöllo emellertid önskvärdheten av att för ernående av större likformighet och enhetlighet prövningen av ansökningar om tillstånd att upprätta förlossningshem anförtröddes åt en central myndighet, därvid i en del yttranden som lämplig myndighet angavs medicinalstyrelsen.

I det förslag i ämnet, som utarbetats av medicinalstyrelsen och vilket ligger till grund för Kungl. Maj:ts förslag, upptogs den föreskriften, att tillstånd av styrelsen för inrättande av enskilt sjukhem eller förlossningshem skulle erfordras, såvitt fråga vore om anstalt med minst fem vårdplatser. Om barnmorska önskade inrätta förlossningshem om högst fyra vårdplatser, skulle — enligt av styrelsen uppgjort förslag till ändring i barnmorskereglementet — tillstånd därtill sökas hos hälsovårdsnämnden. Vid ansökningen skulle fogas uppgift om lokalens läge och beskaffenhet samt förteckning över det förråd av sängkläder och handdukar m. m., varöver sökanden förfogade. Nämnden hade att, efter hörande av barnmorskans närmaste förman, pröva ansökningen samt att, om efter företagen undersökning av lägenheten och inhämtande av övriga upplysningar ansökningen funnes böra bifallas, meddela tillstånd för viss tid, ej överstigande tre år. Ville annan än barnmorska upprätta sådant mindre förlossningshem eller ville någon inrätta sjukhem om högst fyra vårdplatser, skulle enligt förslaget anmälan därom göras hos vederbörande hälsovårdsnämnd, som skulle äga att, efter hörande av tjänsteläkaren i orten samt efter besiktning av de för verksamheten avsedda lokalerna, meddela tillstånd till verksamhetens bedrivande. Sådant tillstånd skulle avse viss tid, ej överstigande tre år, och beslut därom skulle omedelbart delgivas länsstyrelsen, förste provinsialläkaren och medicinalstyrelsen.

Rörande förslaget i förenämnda delar anförde medicinalstyrelsen bland annat. Den sjukvårdande verksamheten å enskilda sjukhus finge icke bindas genom strängare bestämmelser än dem, hygien och säkerhetsåtgärder fordrade. Den omständigheten, att styrelsen i sitt stadgeförslag föresloge licensförfarande jämväl för enskilda sjukhem, kunde måhända med hänsyn därtill förefalla att innebära en inkonsekvens. Det syntes emellertid styrelsen att, om över huvud taget en tillsyn över dessa hem från det allmännas sida skulle komma till stånd,

*Medicinal-
styrelsen.*

att licensförfarande skapade klarare förhållanden än en enbar anmälan. Den förra lämnade en blivande ägare garantier för att vid en kommande inspektion, om de givna föreskrifterna följts, de lokala anordningarna icke kunde bliva föremål för erinringar, och skänkte sålunda en trygghetskänsla av stort värde. En föreskrift om enbar anmälan skulle sannolikt för övrigt leda därhän, att en samvetsgrann blivande ägare i allt fall underställde den prövande myndigheten sina planer för att vara på den säkra sidan, under det att den mindre nogräknade skulle starta sitt sjukhem utan dylika åtgärder, i förhoppning att en undermålighet i ett eller annat avseende icke skulle, då hemmet väl vore i gång, föranleda några strängare åtgärder från myndigheternas sida. Det syntes emellertid styrelsen, att varje mottagande av patienter för viss vård icke lämpligen borde betecknas som anstaltsvård i egentlig mening. Enligt styrelsens åsikt kunde fyra vårdplatser anses som det högsta antal, en mera privat vård kunde omfatta.

Yttranden
över medicinalstyrel-
sens förslag.

Av de myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig över medicinalstyrelsens förslag har det stora flertalet tillstyrkt förslaget eller förklarat sig icke hava något att erinra mot detsamma.

Däremot har *länsstyrelsen i Blekinge län* avstyrkt förslaget i vad det avser enskilda sjukhem, under framhållande av att då något behov av reglerande bestämmelser för dessa icke yppat sig, det vore opåkallat att införa dylika bestämmelser. I varje fall borde bestämmelserna göras så litet ingripande som möjligt och garantier erhållas för att fordringar icke komme att uppställas, ägnade att fördyra sjukvården. Tillstånd syntes ej heller böra fordras utan endast anmälan. Beträffande förlossningshemmen har *länsstyrelsen* ansett onödigt, att beviljande av tillstånd uppdroges åt medicinalstyrelsen. Åtminstone när det gällde anstalter med mindre än 25 vårdplatser kunde denna befogenhet överlämnas åt hälsovårdsnämnderna. *Länsstyrelsen i Örebro län* har, med hänsyn till den allmänna betydelsen av att sjukvården vid de enskilda sjukhemmen handhades på ett ändamålsenligt sätt, ansett det önskvärt, att även dessa ställdes under viss tillsyn. Däremot föreläge enligt *länsstyrelsens* förmenande icke anledning att beträffande dem införa koncessionssystem. För ändamålet borde det fastmera vara tillräckligt att föreskriva anmälningsskyldighet, som då lämpligen borde fullgöras hos vederbörande förste provinsialläkare samt i stad hos stadsläkaren, på vilka även tillsynen över anstalterna borde ankomma. I fråga om förlossningshemmen hade *länsstyrelsen* ej något att erinra mot förslaget.

Länsstyrelsen i Uppsala län har uttalat tvivelsmål, huruvida tillstånd till inrättande av enskilt sjukhem borde fordras i den omfattning, förslaget innehölle, och har *länsstyrelsen* därutinnan anført i huvudsak följande.

De större av de enskilda sjukhemmen, t. ex. Sophiahemmet, Röda korsets sjukhem och Samariterhemmet i Uppsala, tillhörde stiftelse eller förening, och någon omständighet, som skulle föranleda, att dessa anstalters sjukvårdande verksamhet borde kräva medicinalstyrelsens tillstånd, hade hittills icke förekommit. Däremot kunde det tänkas, att fordran på licens skulle medföra

mindre lyckliga verkningar därigenom, att den enskilda offervilligheten, på vilken dylika sjukhem i hög grad vilade, icke kände sig lika benägen att understödja institutioner, som genom författningsmässig reglering närmade sig de officiella. Förkärleken från donatorers sida för en mera fri verksamhet torde vara otvivelaktig. Samma känsla torde även göra sig gällande beträffande understöd genom personligt arbete. Dylika insatser för sjukvårdens utveckling och differentiering borde icke underskattas. Å andra sidan finnes det säkerligen sjukhem, för vilka en förberedande kontroll vore lämplig, kanske till och med väl behöflig. Länsstyrelsen ville därför ifrågasätta, huruvida icke dessa båda arter av sjukhem för kroppssjukvård, vilka enligt förslaget behandlades lika, borde uppdelas samt gränsen mellan dem efter förebild av 125 § i sinnessjukstadgan dragas så, att tillstånd skulle erfordras för inrättande av sjukhem med förvärvssyfte, men att i övrigt allenast anmälan till medicinalstyrelsen skulle vara tillräcklig, dock med rätt för styrelsen att verkställa inspektion jämväl av dylika sjukhem. Om därvid anmärkning förekomme, kunde det säkerligen antagas, att den komme att föranleda rättelse av de föreningar, stiftelser eller liknande, som dreve sjukhemmet. Beträffande samtliga enskilda förlossningshem ansåge länsstyrelsen däremot lämpligt, att tillstånd krävdes. Det syntes emellertid länsstyrelsen ovisst om, såsom föreslagits beträffande de mindre förlossningshemmen, en prövning av hälsovårdsnämnd vore tillräcklig. Prövningen borde i stället uppdragas åt länsstyrelse.

Liknande synpunkter som dem länsstyrelsen anført i fråga om de enskilda sjukhemmen hava även framförts av *styrelsen för Samariterhemmet*. Denna styrelse har emellertid framhållit, att enligt dess mening det föreliggande stadgeförslaget i stort sett beaktat angelägenheten därav, att en lagstiftning rörande de enskilda sjukhemmen borde inskränkas till vad som ur samhällsintressets synpunkt kunde anses oundgängligen erforderligt och att en sådan lagstiftning borde bevara den största möjliga frihet åt sådana sjukhem, blott garantier finnes för en lämplig och god sjukvård.

Länsstyrelsen i Kristianstads län, som funnit särskild stadga böra upprättas för förlossningshemmen, har ansett, att länsstyrelsen borde bliva koncessionsmyndighet för samtliga sådana hem.

Kyrkoherden Hagbard Isberg, vilken varit anlitad som expert vid de företagna undersökningarna beträffande spädbarnshem och förlossningshem, har ansett, att förslaget toge för liten hänsyn till den sociala sidan av förlossningshemmens verksamhet. Isberg har med anledning härav — och under framhållande av att de svåra missförhållanden, som uppdragats jämväl vid förlossningshem, drivna av barnmorskor, ådagalagt, att hälsovårdsnämnderna ej vore lämpliga såsom tillståndsmyndigheter — föreslagit, att samtliga enskilda förlossningshem borde erhålla koncession av länsstyrelse.

Statens inspektör för fattigvård och barnavård har under hand förklarat sig i allt väsentligt instämma i vad Isberg anført.

Beträffande det föreslagna koncessionssystemet har föredragande departementschefen i huvudsak anført följande.

För att uppkomsten av förlossningshem av undermålig beskaffenhet skulle så effektivt som möjligt kunna förhindras, syntes det nödvändigt, att koncessionstvång infördes. Föreskrifter i detta avseende hade också i fråga om för-

*Departements-
chefen.*

lossningshemmen förordats av samtliga över moderskapsunderstödssakkunnigas och medicinalstyrelsens förslag hörda myndigheter och sammanslutningar.

Beträffande de enskilda sjukhusen eller sjukhemmen hade däremot meningarna varit mera delade. Visserligen vore också omständigheterna där annorlunda, i det att missförhållanden torde höra till undantagen. Klart syntes emellertid vara, att det allmänna jämväl i fråga om dylika anstalter borde kunna åvägabringa rättelse eller förebygga olägenheter i de, låt vara fåtaliga, fall, då anledning därtill föreläge. Enär de förut omnämnda bestämmelserna i medicinalstyrelsens instruktion och i läkarinstruktionen praktiskt taget icke gäve möjlighet till ett dylikt ingripande, torde föreskrifter i nämnda syfte böra meddelas. Därvid måste naturligtvis en viss tvekan göra sig gällande, huruvida ett ingripande från det allmännas sida lämpligen borde gå så långt, att tillstånd fordrades för verksamhetens utövande. På de av medicinalstyrelsen anförda skälen och särskilt med hänsyn till att flertalet i ärendet hörda myndigheter och praktiskt taget alla sammanslutningar, däribland samtliga enskilda sjukhus och läkarsammanslutningar, varifrån yttranden i frågan inkommit, i princip uttalat sig för eller icke haft erinran mot ett koncessions-system jämväl beträffande enskilda sjukhem, hade departementschefen ansett sig kunna förorda, att bestämmelser i denna riktning infördes.

Vad därefter anginge frågan, huruvida tillstånd till inrättande av enskilda sjukhem borde fordras i hela den omfattning förslaget innehölle, eller om plikten att söka tillstånd skulle kunna begränsas till vissa slag eller grupper av anstalter, instämde departementschefen visserligen med vad i en del yttranden uttalats därom, att man nog borde giva akt på att hinder icke bereddades för den enskilda offervillighet, av vilken åtskilliga av nu ifrågasvarande sjukvårdsinrättningar vore beroende. Då emellertid fordran på kontroll från offentlig myndighets sida vid inrättande av enskilt sjukhus endast måste innebära ökade garantier att detsamma bleve inrättat och komme att drivas på fullt tillfredsställande sätt, syntes uppställandet av en sådan fordran icke rimligen kunna utgöra något avskräckande moment för donatorer och andra, som ville bidra till ett dylikt sjukhus verksamhet. Departementschefen framhöll därjämte, att enligt förslaget prövningen av tillståndsansökningar vore avsedd att alltid tillkomma medicinalstyrelsen, d. v. s. den myndighet, som enligt sjukhuslagen hade att beträffande samtliga av landsting och kommun drivna sjukhus godkänna tomt och byggnadsritningar ävensom ritningar över uppvärmnings- och sanitärtekniska anordningar, och som alltså besatte en erfarenhet på området, vilken endast kunde bli de enskilda sjukhus, varom nu vore fråga, till gagn. Vid detta förhållande hade departementschefen ej funnit sig böra tillstyrka någon här ifrågasatt begränsning i skyldigheten att söka tillstånd.

Vad sedan anginge frågan huruvida från de mera noggranna kontrollbestämmelserna borde, såsom medicinalstyrelsen föreslagit, undantagas de minsta (förlossnings-)hemmen, nämligen sådana där platsantalet icke uppgår till fem, vore det visserligen riktigt, att en dylik bestämmelse för närvarande gällde beträffande av barnmorskor inrättade förlossningshem och att en prövning

av dessa små hem genom central myndighet måste medföra en viss omgång. Å andra sidan hade erfarenheten visat, att olägenheter kanske oftast vidlådde just de minsta hemmen, varjämte borde ihågkommas, att hälsovårdsnämnden — som enligt medicinalstyrelsens förslag skulle vara koncessions- och tillsynsmyndighet beträffande småanstalterna — på landsbygden oftast utgjordes av kommunalnämnden, vilken ju tillsatts för helt andra uppgifter och uppenbarligen icke överallt kunde förväntas hava vare sig nödig kompetens eller erforderligt intresse för att ensam kunna bära upp en effektiv övervakning av dessa hem. Departementschefen fann alltså, att enahanda regler som för större förlossningsanstalter borde gälla även för mindre hem, så att dessa bleve underkastade prövning i samma former som de förra. För nu angivna ändamål torde i stadgan, bland annat, böra införas bestämmelser av den innebörd, att medicinalstyrelsens beslut rörande tillståndsansökningar skulle föregås av prövning i den ordning, Kungl. Maj:t bestämde. Därmed avsåges närmast, att Kungl. Maj:t skulle utfärda föreskrifter av innehåll, att medicinalstyrelsen skulle, då fråga vore om förlossningshem, inhämta yttrande av länsstyrelsen och förste provinsialläkaren ävensom av såväl hälsovårds- som barnavårdsnämnd samt, då så kunde anses påkallat, även av statens fattigvårds- och barnavårdsinspektör.

De skäl, som sålunda ansetts tala för ett likställande av alla förlossningshem oavsett storleken, gjorde sig visserligen enligt departementschefens förmenande icke med samma styrka gällande beträffande de egentliga sjukhemmen. Även i fråga om samtliga dessa torde det emellertid ur vissa synpunkter vara till fördel, att koncessionsmyndigheten bleve en sakkunnig, central myndighet, under vars inseende och ledning tillsynen dessutom hade förutsättningar att bliva den bästa möjliga. Vid sådant förhållande funnes i nu nämnt avseende ej anledning att föreslå några särskilda bestämmelser för de mindre sjukhemmen.

Avsikten med det framlagda förslaget vore emellertid icke, att kraven på ifrågavarande anstalter skulle ökas utöver det ur medicinskt-hygienisk och social synpunkt nödvändiga, så att fordringarna alltmera komme att sammanfalla med de anspråk, som ställdes å statliga eller kommunala sjukvårdsinrättningar. Den vårdverksamhet, som förekomme på dessa enskilda anstalter, utgjorde i många fall ett betydelsefullt led i vårt sjukvårdsväsen, och det måste alltså vara av vikt att icke genom höjande av de allmänna fordringarna på dylika anstalter bereda svårigheter för det enskilda initiativet på förevarande område samt fördyra den å dessa anstalter lämnade vården. Likaledes borde givetvis, även om enahanda regler bleve gällande för stora sjukhus och små vårdhem, vid prövningen av tillståndsansökningar och tillsynens utövande beaktas, att samma krav icke i alla hänseenden kunde uppställas på sistnämnda hem som på de större anstalterna. Det syntes också vara av vikt att erinra därom, att medicinalstyrelsen — såsom styrelsen själv framhållit — vid bedömandet av tillståndsansökningar hade att anlägga medicinskt-hygieniska och sociala synpunkter samt att därvid taga hänsyn till den lämnade vårdens beskaffenhet. Meningen vore alltså icke, att koncessionssystemet skulle leda

till en begränsning av det antal tillstånd, som lämnades, efter det uppskattade behovet av anstalter av det ena eller andra slaget.

Utskottet. Beträffande de enskilda förlossningshemmen finner utskottet med hänsyn till de allvarliga missförhållanden, som befunnits föreligga vid dessa anstalter, koncessionstvång böra införas enligt de i föreliggande stadgeförelag upptagna bestämmelserna. Någon anledning att därvid undantaga mindre förlossningshem synes icke vara för handen, särskilt som olägenheter oftast visat sig vidlåda just de minsta hemmen. Utskottet vill i detta sammanhang understryka departementschefens uttalande, att medicinalstyrelsen vid prövning av ansökan om tillstånd att inrätta förlossningshem alltid bör inhämta yttrande, bland annat, från vederbörande barnavårdsnämnd samt att vid bedömandet av tillståndsansökningar hänsyn skall tagas endast till den lämnade vårdens beskaffenhet och icke till behovet av dylika anstalter å ifrågavarande ort.

Vad angår de enskilda sjukhemmen föreligga andra förhållanden än i fråga om förlossningshemmen. Några missförhållanden av den art, som vid undersökningarna å förlossningshemmen ådagalagts, hava icke konstaterats vid sjukhemmen. Samtidigt som utskottet, såsom ovan nämnts, finner föreskrifter, ägnade att möjliggöra en effektiv kontroll över sjukhemmen, böra genomföras, anser utskottet angeläget vara, att dessa föreskrifter icke göras mera betungande än omständigheterna kräva. För de större sjukhemmen synes det föreslagna koncessionsförfarandet icke kunna medföra några väsentliga olägenheter, och de enskilda sjukhus och läkarsammanslutningar, som yttrat sig i ärendet, hava ej heller haft något att erinra mot att tillstånd av medicinalstyrelsen skulle fordras för inrättande av enskilda sjukhem med minst fem vårdplatser. Beträffande åter de mindre sjukhemmen torde skyldighet att hos medicinalstyrelsen söka tillstånd till deras upprättande medföra alltför stor omgång utan att denna skyldighet motsvaras av ett verkligt behov. Utskottet vill erinra, att i stadgan angående sinnessjukvården i riket den 19 september 1929 skilda bestämmelser meddelats för större och för mindre enskilda sjukhem. Sålunda föreskrives i 118 §, att, därest annan än stat, landsting, kommun eller viss sammanslutning vill driva vårdhem för sinnessjuka, inrättat för samtidig vård av mer än fem sjuka, tillstånd därtill skall sökas hos medicinalstyrelsen. Vill någon i övrigt mot betalning eller eljest i förvärvssyfte till vård mottaga sinnessjuk och är ej fråga om kontrollerad familjevård, skall han jämlikt 125 § hos medicinalstyrelsen samt hos provinsial-, extra provinsial-, köpings- eller municipalläkare eller vederbörande för stad anställda läkare (tjänsteläkare) i den ort, där vården lämnas, göra skriftlig anmälan därom sist två månader efter det verksamheten började. Något skäl att beträffande enskilda sjukhem för kroppsvård införa strängare bestämmelser än i fråga om enskilda sinnessjukhem synes utskottet icke föreligga, utan torde de för sistnämnda sjukhem i förevarande avseende meddelade bestämmelserna vara ägnade att tjäna till förebild för de enskilda sjukhemmen för kroppsligt sjuka.

Utskottet får alltså uttala den mening, att det föreslagna koncessionsförfarandet bör komma till tillämpning för samtliga enskilda förlossningshem

och för enskilda sjukhem med flera än fem vårdplatser, men att i fråga om enskilda sjukhem i övrigt endast bör föreskrivas skyldighet att till medicinalstyrelsen och tjänsteläkaren i den ort, där hemmet skall upprättas, ingiva anmälan om hemmets inrättande senast två månader efter det verksamheten började.

§ 3.

De i förevarande författningsrum intagna bestämmelserna rörande de handlingar, som skola fogas vid ansökan om tillstånd, synas utskottet väl avvägda. Utskottet vill härvid endast framhålla, att beträffande mindre förlossningshem några dyrbara ritningar icke böra fordras utan att en skiss över hemmets belägenhet o. d. bör vara tillräcklig samt att den uppgift å erforderlig vårdpersonal, som skall bifogas ansökningen, bör innehålla upplysning även om personalens utbildning.

Utskottet.

§ 4.

Under hänvisning till vad utskottet under § 2 anfört får utskottet föreslå, att de i förevarande paragraf upptagna bestämmelserna göras tillämpliga endast å enskilt sjukhem med flera än fem vårdplatser samt å enskilt förlossningshem.

Utskottet.

§ 5.

I detta författningsrum har föreslagits, att, därest innehavare av enskilt sjukhem eller förlossningshem vill flytta hemmet till annan lägenhet, utvidga hemmet eller vidtaga större förändring beträffande detsamma eller om annan skall övertaga driften, tillstånd därtill skall sökas på sätt i §§ 2 och 3 sägs. Vidare har upptagits föreskrift om viss åtgärd vid ombyte av anstaltsläkare.

I det av medicinalstyrelsen uppgjorda förslaget stadgades i denna del, att om anstalt flyttades till annan lokal eller utvidgning eller större förändring av densamma vidtoges, anmälan dessförinnan skulle göras hos den myndighet, som meddelat tillstånd till inrättandet. Anställdes ny föreståndare eller skedde ombyte av anstaltsläkare, skulle jämväl anmälan göras hos samma myndighet.

Medicinalstyrelsen.

Styrelsen framhöll beträffande detta stadgande, att vid anmälan om utvidgning eller större förändring uppgift borde lämnas om arten och beskaffenheten av utvidgningen resp. förändringen.

Länsstyrelserna i Malmöhus och Gävleborgs län hava framhållit, att för flyttning av anstalt till annan lokal borde fordras tillstånd. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har ansett, att samtliga i första punkten av § 5 omförmälda förändringar borde kräva tillstånd. Liknande synpunkter hava uttalats av länsstyrelserna i Norrbottens och Kristianstads län. Sistnämnda länsstyrelse har därjämte ansett, att anställande av ny föreståndare och föreståndarinna borde göras beroende av godkännande från tillståndsmyndigheten. Förste provinsialläkaren i Jämtlands län, i vars yttrande länsstyrelsen i länet instämt,

Yttranden.

har framhållit, att utom i de fall, som omförmäldes i § 5, varje ändring av personalens antal borde anmälas och att särskild anmälan borde göras vid ombyte av barnmorska eller sjukvårdskunnig personal eller då barnmorska eller sjukvårdskunnig person ersattes med icke kvalificerad arbetskraft.

Departements-
chefen.

Föredragande departementschefen har härutinnan anfört:

Som en konsekvens av att tillstånd fordras för inrättande och drivande av en anstalt synes mig — väsentligen i överensstämmelse med vad från flera håll yrkats — böra följa, att för en förändring i sådana avseenden, som skulle hava varit av betydelse för tillståndsmyndighetens bedömande av koncessionsfrågan, jämväl bör fordras tillstånd av samma myndighet. En motsatt anordning skulle uppenbarligen i hög grad minska värdet av det ifrågasatta koncessionssystemet, då sannolikt en anmälan om en timad förändring icke skulle komma att föranleda ingripande eller rättelse i alla de fall, då fordran på nytt tillstånd skulle leda till undvikande av missförhållanden.

Emellertid kan det tydligen icke vara lämpligt att, såsom i ett par remissyttranden hemställts, kräva, att praktiskt taget varje förändring i en anstalts verksamhet skall vara beroende av tillståndsmyndighetens prövning. Enligt min mening bör därför stadgandet i § 5 i förevarande del erhålla den innebörden, att om den, som driver sjukhem eller förlossningshem, vill flytta hemmet till annan lägenhet eller utvidga hemmet eller vidtaga större förändring beträffande detsamma, tillstånd därtill skall sökas. Såsom »större förändring» torde böra anses exempelvis ombyte av föreståndare eller ledare, avsevärdare förändring beträffande personalen och dylikt. Samma regel lär böra gälla, då driften är avsedd att övertagas av annan. Beträffande ansökningar om ifrågasatt tillstånd synas bestämmelserna i §§ 2 och 3 böra i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Utskottet.

Då enligt utskottets förut uttalade mening endast anmälningsskyldighet bör föreskrivas vid upprättande av enskilda sjukhem med mindre än sex vårdplatser, bör i överensstämmelse därmed vid förändringar i sådana mindre sjukhems verksamhet allenast fordras anmälan i den ordning, som föreslagits i fråga om sjukhemmens inrättande. Anmälningsskyldigheten synes i förevarande avseende böra begränsas till de fall, att hemmet flyttas till annan lägenhet, ombyte av föreståndare sker eller annan övertager driften.

För att tydligare utmärka, att beträffande övriga sjukhem ävensom förlossningshem skyldighet att söka tillstånd skall inträda även vid större förändring av personalen, synes utskottet det i författningsrummet rörande hemmet förekommande uttrycket »större förändring beträffande detsamma» böra utbytas mot »större förändring beträffande hemmet eller dess verksamhet».

§ 6.

Denna paragraf i förslaget innehåller bestämmelser om skyldighet att föra journal och avgiva årsberättelse.

Medicinalstyrelsen, som i sitt förslag upptog i huvudsak lika föreskrifter i förevarande avseende som de, vilka återfinnas i Kungl. Maj:ts förslag, framhöll i denna del: Det vore av stor vikt, att den kontroll och det rapport-system, som kunde komma att föreskrivas, icke rubbade den diskretion, som icke minst de sjuka på de enskilda sjukhusen hade rätt att förutsätta. Dessa senare torde icke sällan söka vård på de enskilda sjukhemmen för att få den sekretess och enskilda prägel på vården, som de offentliga sjukhusen trots allt icke alltid kunde helt genomföra. Med hänsyn härtill syntes den journal, som skulle föras över vårdade sjuka, böra begränsas till att innehålla den intagnes namn, yrke, ålder, hemvist samt dag för intagning och utskrivning.

Medicinalstyrelsen.

I denna fråga har departementschefen anfört:

Givetvis är det önskvärt, att de synpunkter, som medicinalstyrelsen i förevarande avseende anfört rörande betydelsen av att vården å enskilda sjukhem och förlossningshem är omgiven av diskretion, vinna vederbörligt beaktande. Jag delar följaktligen uppfattningen därom, att journalföringen bör begränsas till sådana uppgifter, som äro nödvändiga för den avsedda kontrollen; patienternas namn och övriga personalia böra sålunda icke där upptagas. Vad angår förlossningshemmen torde emellertid, med hänsyn till de konstaterade synnerligen svåra missförhållandena i socialt avseende, i viss mån strängare synpunkter än rörande sjukhem böra läggas på kontroll och rapportsystem, dock givetvis med beaktande av vad nyss anförts rörande de intagnas anspråk på diskretion.

Departementschefen.

För att även de omständigheter, som i socialt avseende böra vinna beaktande, skola komma till uttryck vid fastställande av formulär till journal och berättelse, har jag ansett det lämpligt att i förslaget införa en föreskrift om att här avsedda föreskrifter och formulär skola, i vad de avse förlossningshem, fastställas efter samråd med statens inspektör för fattigvård och barnavård.

I anslutning till vad utskottet tidigare anfört får utskottet uttala, att förevarande bestämmelser böra vinna tillämpning endast för enskilda sjukhem med flera än fem vårdplatser samt för enskilda förlossningshem.

Utskottet.

Då uppgiftsskyldigheten genom denna stadga kommer att utsträckas till nya områden, anser sig utskottet i anslutning till departementschefens uttalande böra framhålla önskvärdheten därav, att uppgiftsskyldigheten i fråga om förevarande liksom även andra sjukvårdsanstalter så utformas, att patienternas enskilda angelägenheter ej komma att offentliggöras på ett sätt, som strider mot deras berättigade intressen.

§ 9.

Försummelse att i vederbörlig ordning göra anmälan beträffande enskilt sjukhem med mindre än sex vårdplatser bör enligt utskottets mening medföra ansvar enligt den straffsats, som upptagits i mom. 2 av förevarande paragraf.

Utskottet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid ifrågavarande proposition förgade förslaget till stadga angående enskilda sjukhem och förlösningshem riksdagen ej funnit skäl att mot detsamma göra andra erinringar än utskottet i förevarande utlåtande upptagit.

Stockholm den 21 april 1931.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Westman, von Geijer* och *Petrén*, fröken *Hesselgren* samt herrar *Gustaf Tamm**, *Norman*, *P. Sandström* och *Olof Carlsson*,

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hage*, *Wallerius*, *Andersson* i Rasjön*, *Johanson* i Hallagården, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Olovson* i Västerås och *Sandström* i Nyland.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.